

Rózsa Csongor Ernő

joghallgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Bűnügyi Tagozatának tagja

Leplezett eszközök és alkalmazásuk

I. Bevezetés

„Tégla van közöttünk!” – kiálthat meglepetten a bűnszervezet egy tagja, amint tudatosan benne, hogy a bűnüldöző szervek miért tudtak a korábban elkövetni szándékozott bűncselekményről. Pillanatokkal később egy társa ijedten szól neki: „Bepoloskáztak!” Ez a két szleng pedig nem mást jelöl, mint jogszerűen alkalmazható leplezett eszközöket, amelyek ilyen és hasonló módokon információkkal szolgálhatnak a nyomozó hatóságok részére, és így nagyban megkönnyíthetik a továbbiakban a bűnelkövetők felelősségre vonását.

I.1. Alapvetés

A leplezett eszközök olyan, a magánszféra korlátozásával járó – engedélyhez kötött vagy nem kötött – különleges, titkos módszerek az arra feljogosított szervek eszköztárában, amik segítségével az érintett személy tudomása nélkül gyűjthetnek róla, illetve környezetéről információt, lehetségessé válik egy bűncselekmény megszakítása, megakadályozása vagy felderítése, egyúttal az elkövető elfogása, valamint bizonyítási eszközök megszerzése is. Alkalmazásukra csakis akkor kerülhet sor, ha a bűnüldözési, a rendészeti, illetve a nemzetbiztonsági érdek hangsúlyosabb, mint az alkotmányos jogok védelme, ugyanis az érintett tudta és beleegyezése nélkül végzett titkos információgyűjtés szükségképpen emberi jogokat sért, ami önmagában is aggályos, kellő jogalap és garancia nélkül viszont egy jogállamban teljesen megengedhetetlen. E tekintetben azonban a társadalom védelme előrébb valónak minősül és az egyén szabadságjogai a szükségesség-arányosság-célszerűség mércéjén keresztül korlátozhatóak.

Titkos információgyűjtést jelenleg Magyarországon bűnüldözési, rendészeti (bűnmegelőzési), illetve nemzetbiztonsági okból lehetséges alkalmazni.¹ A fent megjelölt különböző feladatok különböző szervek meglétét feltételezik, ennek függvényében a leplezett eszközök alkalmazása több ágazati jogszabályban került szabályozásra. Kutatásom fő területe a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.), ami a legrészletesebben szabályozza ezen eszközök alkalmazását. A többi (ágazati) jogszabály, ami felhatalmazást ad titkos információgyűjtésre a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.), a nemzetbiztonsági

¹ *Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád: Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest 2019. 129. o*

szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Nbtv.), a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: NAV tv.) és az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (a továbbiakban: Ütv.).²

A tanulmányom során az előzmények után egy rövid áttekintést adok ezeknek az eszközöknek az alkalmazásáról, az előkészítő eljárás lényegéről, felvázolom a Be. és az ágazati jogszabályok viszonyát e tekintetben, valamint – röviden – foglalkozok az alkotmányos kockázatokkal is.

II. Történeti előzmények

A történelem során az információ mindig is fontos szerepet töltött be. Háborúban az ellenséges seregek megpróbálták egy lépéssel a másik előtt járni, ennek érdekében kémeket alkalmaztak, beépültek az ellenséges sorok közé. Az uralkodó, az állam igyekezett minél nagyobb kontrollt gyakorolni az alattvalói, a polgárai fölött, ezt pedig „természetesen” titokban végezte. Ennek intenzitása különböző korokban más volt, a legteljesebben azonban kétségkívül a totális államokban valósultak meg, elég csak a Náci Németország Gestapójára gondolni vagy a Szovjetunió mindenről tudó NKVD-jére. A tárgyalt államokban bármiféle jogalap nélkül végeztek különböző vizsgálódásokat.³

Az 1990-es éveket megelőzően Magyarország is hasonlóan járt el.⁴ Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet felhatalmazása alapján született meg például a titkos, soha ki nem hirdetett 6000/1975. (VI. 2.) Minisztertanácsi határozat, amely alapján a BM III/III Csoportfőnökség⁵ a belső elhárítás jegyében titkos információgyűjtést alkalmazhatott.⁶ A „*Dunagate*” botrányig nem volt kihirdetett jogszabály a leplezett eszközök alkalmazásáról.

Ezt követően megalkották a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényt. Ez fordulópontra jelentett a hazai jogalkotás történetében. A következő években két további törvény született, amik szépen,

² *Belegi József*: Büntető eljárásjog I. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2019. 524-525. o.

³ *Balla Lajos*: Adalékok a titkos információgyűjtés, valamint a titkos adatszerzés kriminalisztikai és eljárási problémáihoz. Debreceni Ítéltábla. https://debreceniiteltotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/titikosadatgyujtes.pdf (2023. 12. 02.)

⁴ *Nyíri Sándor*: A rendőrségi törvény kommentárja. Duna Palota és Kiadó, Budapest 2006. 118. o.

⁵ A Belügyminisztérium III/III. Csoportfőnökség a Magyar Népköztársaság állambiztonsági szolgálatának, politikai rendőrségének a belső elhárítással foglalkozó része volt 1962 és 1990 között. Egész irattárakat töltöttek meg a készletező adatgyűjtéssel.

⁶ *Bakonyi Mária*: A leplezett eszközök új büntetőeljárás szabályozásának néhány kérdése. Magyar Jog 2018/7-8. sz. 418. o.

⁷ 1990. január 5-én kiderült, hogy a belügyminisztérium állambiztonsági szervezete megfigyelte az ellenzékét. Később a belügyminiszter lemondott. Neve az elhíresült *Watergate*-botrányra rezonál.

lassan felváltották az „átmeneti szabályozást”. Ezek a fentebb említett 1994-es Rtv. és az 1995-ös Nbtv. voltak.⁸ A korszakban új büntetőeljárás törvény is született 1998-ban⁹. A leplezett eszközök akkor még két külön kategóriát képeztek, úgy, mint „titkos információgyűjtés” és „titkos adatszerzés”.¹⁰ A különbség a kettő között abban rejlett, hogy előbbi a nyomozást megelőzően a rendőrség végezte, míg utóbbi a büntetőeljárás megindulása után volt alkalmazható.¹¹

Az új Be. ezt a problémás¹² kettősséget megszüntette és a Hatodik Részben „Leplezett eszközök” címmel szabályozott minden titkosan alkalmazható módszert a büntetőeljárásban, valamint hatálya alá helyezte az ágazati jogszabályokat, így megteremtette az ügyészi kontroll lehetőségét ezen eszközök felett.¹³

III. Alkotmányjogi kérdések

A titkos információgyűjtés jellegéből adódóan szükségszerűen korlátozza a magánszférát, ami így alapvető jogokat sért. Az állam – megfelelő garanciarendszer nélkül – totális „megfigyelő állammá” (*surveillance state*¹⁴) válhatna, éppen ezért elengedhetetlen a határok meghúzása és az eljárás joghoz kötése a társadalom és az egyén védelme érdekében is. A nemzetközi szerződéseknek és az alkotmányoknak való megfelelés azonban biztosíthatja a jogállami működést, még az alkotmányos jogok korlátozása esetén is.

III.1. A magánszféra részei

Magánszféra alatt a magán- és családi élet sérthetlensége, a magánlakás és levelezés tisztelben tartása, valamint az információs önrendelkezéshez, az információáramlás szabadságához és a személyes adatok védelméhez való jog értendő.¹⁵ Ezen jogot az 1950. november 4-én megszületett Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJEE) 8. cikke (Magán- és családi élet tisztelben tartásához való jog) is tartalmazza, miszerint: *1. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tisztelben tartsák.* Ennek tükörképe Magyarország Alaptörvényében is szerepel, a VI. cikk alatt:

⁸ Nyíri: i. m. 118. o.

⁹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: régi Be.)

¹⁰ Bakonyi: i. m. 418. o.

¹¹ Nyitrai Endre: A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alkalmazása során felmerülő kérdések. Büntető Törvénykönyv (új Btk.) a gyakorlatban. <https://ujbtk.hu/dr-nyitrai-endre-a-titkos-informaciogyujtes-es-a-titkos-adatszerzes-alkalmazasa-soran-felmerulo-kerdesek/> (2023. 11. 26.)

¹² A régi Be.-n belül csak a titkos adatszerzés volt szabályozva, a titkos információgyűjtésről a korábban említett ágazati jogszabályok rendelkeztek, ami széttagoltságot eredményezett. Lásd: Gabri Angéla: Titkos adatszerzés a hatékony bűnüldözés szolgálatában. Büntetőjogi Szemle 2015/3. sz. 52-53. o.

¹³ Belegy: i. m. 524-525. o.

¹⁴ Véleményem szerint ennek legismertebb irodalmi példája George Orwell 1984-e.

¹⁵ Bakonyi Mária: A leplezett eszközök megítélése az EJEB joggyakorlatában. Ügyészek Lapja. <https://ugyeszeklapja.hu/?p=810> (2023. 11. 26.)

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. A véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével. (2) Az állam jogi védelemben részesíti az otthon nyugalmát. (3) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdeklő adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

Ezzel a jogbiztosítással szemben áll azonban az EJEE 8. cikk 2. pontja:

E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges, valamint az Alaptörvény I. cikkének (3) bekezdése: Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

Ezek alapján látható, hogy a biztosított alapjog bizonyos, meghatározott esetekben korlátozható, annak védelme a „nagyobb jó érdekében” felülírható. Kérdéses, hogy mi számíthat ilyen alapjogokon felül álló értéknek és ennek apropóján milyen mértékben és hogyan korlátozható az adott alkotmányos jog.

III.2. Emberi méltóság

Az emberi méltóság egyfajta felfoghatatlan, körülírhatatlan és a külső behatások által érinthetetlen tulajdonsága az embernek, ami az emberi létezés velejárója, egy abszolút állapot, ami megkülönbözteti az embert más élőlényektől. Ez az abszolút állapot magában foglalja az ember szabad akaratát, felelősségét, tiszteletreméltóságát és embertársaival való egyenlőségét is. Univerzális, ugyanis minden embert megillet és semmi sem korlátozhatja: egyfajta végső akadály az önkénnyel szemben. Az emberi méltóság maga az az „érinthetetlen lényeg”,¹⁶ ami az embert emberré teszi.

Az emberi méltóság maga korlátozhatatlan. Az Alaptörvény II. cikke szerint: *Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.* A 75/1995. (XII. 21.) AB határozat szerint azonban az emberi méltóság *csak az emberi státusz meghatározójaként, az élethez való joggal fennálló egységében abszolút és korlátozhatatlan*, ugyanis a belőle levezetett alapjogok *bármely más alapjoghoz hasonlóan korlátozhatók*. A határozat szerint *csak a lényeges tartalom tekintetében korlátozhatatlanok* az alapjogok. Vagyis: az emberi méltóság ott áll minden alapjog mögött és annak lényegét képezi, amitől függetlenül az alapjog maga korlátozhatóvá válhat, azonban a korlátozás

¹⁶ Csink Lóránt: A nemzetbiztonság kihívásainak hatása a magánszférára. In: Tanulmányok 40 (szerk. Szabó István). Pázmány Press, Budapest 2017. 86-87. o. Az „érinthetetlen lényeg” kifejezést ebben a tanulmányban olvastam és bátorkodtam az általam elképzelt emberi méltóság fogalomban alkalmazni, ugyanis véleményem szerint ez a kifejezés adja vissza a legtökéletesebben az emberi méltóság lényegét.

mértéke nem érheti el a lényegét, az emberi méltóság megsértését, ugyanis az a II. cikk értelmében már alaptörvényellenesnek minősülne.¹⁷

Az emberi méltóság, mint „anyajog” jellegéből adódóan magában foglalja az összes alapjogot, így a magánszférát is. Kettejük kapcsolatát azonban az Alkotmánybíróság 32/2013 (XI. 22.) számú határozata tisztázta, miszerint a *magánszférához való jog és az emberi méltósághoz való jog között különösen szoros a kapcsolat*. Megállapította továbbá, hogy *a magánszféra védelme azonban nem szűkül le az Alaptörvény II. cikke által is védett belső vagy intimszférára, hanem kiterjed a tágabb értelemben vett magánszférára (kapcsolattartás), illetve arra a térbeli szférára is, amelyben a magán- és családi élet kibontakozik (otthon)*.

Látható tehát, hogy a leplezett eszközök alkalmazása által megsértett alapjog, a magánszférához való jog nehezen körülhatárolható az emberi méltósággal való *szoros kapcsolata*, valamint szubjektivitása miatt: mindenki maga dönti ugyanis el, hogy mi tartozik a magánszférán belülre.¹⁸ Az állam ezen dilemma ellenére azonban fel van jogosítva a korlátozásra, amennyiben az megfelel az arányossági tesztnek.

III.3. Arányossági teszt

Az arányossági teszt során a jogsértés beazonosítását követően több lépcsőben szükséges megvizsgálni annak indokoltságát. Az alkalmazásnak elsősorban célszerűnek (célhoz kötöttnak) kell lennie, ami törvényben meghatározott célt jelent. A következő a szükségesség, miszerint az elérni kívánt cél más módon nem volt megvalósítható. A harmadik az arányosság, ami alapján nem korlátozható az alapjog a megjelölt cél eléréséhez képest aránytalan módon.¹⁹

Ez a Be. nyelvére lefordítva:

*Leplezett eszköz akkor alkalmazható, ha a) megalapozottan feltehető, hogy a megszerzeni kívánt információ, illetve bizonyíték a büntetőeljárás céljának eléréséhez elengedhetetlenül szükséges és más módon nem szerzhető meg (szükségesség), b) annak alkalmazása nem jár az azáltal érintett vagy más személy alapvető jogának az elérendő büntetőeljárás célhoz képest aránytalan korlátozásával (arányosság), és c) annak alkalmazásával bűncselekménnyel összefüggő információ, illetve bizonyíték megszerzése valószínűsíthető (célhoz kötöttség).*²⁰

Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a magyar Alkotmánybíróság egyebekben elismeri az állam jogát a titkos információgyűjtésre, ennek feltétele mindössze annyi, hogy ezt az arányossági teszt elvégzésével jogállami keretek között végezze.²¹ Problémát jelenthet azonban, hogy egyik testület sem adta meg a magánélet fogalmát, azt mindig esetről esetre vizsgálják,²² ebből

¹⁷ Csink: i. m. 91. o.

¹⁸ Csink: i. m. 90-97. o.

¹⁹ Pozsár-Szentmiklósy Zoltán: Alapjogok mérlegen. Az általános alapjogi tesztek dogmatikája. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2016. 26. o.

²⁰ Be. 214. § (5) bekezdés

²¹ Fantoly – Budabázy: i. m. 129-130. o.

²² Belegy: i. m. 525. o.

következően pedig az Alkotmánybíróság az arányossági teszt elvégzésekor a mai napig hajlamos a következetlenségre.²³

IV. A Be. és az ágazati jogszabályok (Rtv., Nbtv., NAV tv., Ütv.) viszonya

A Be. a leplezett eszközök tekintetében háttérjogszabályként értékelendő, ugyanis a 214. § (2) bekezdése a felügyelete alá helyezi az ágazati jogszabályokat: *Leplezett eszközöket az erre feljogosított szervek a rájuk vonatkozó jogszabályokban meghatározott bűnüldözési feladataik végrehajtása céljából kizárólag az e törvényben meghatározott szabályok alapján alkalmazhatnak.* Továbbá mindegyik ágazati jogszabály egyenként is kifejezetten rendelkezik a büntetőeljárásról szóló törvénynek való alárendeltségéről. *A rendőrség/NAV bűncselekmény felderítése, megszakítása, az elkövető kilétének megállapítása, elfogása, bizonyítékok megszerzése, illetve a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése érdekében kizárólag a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint alkalmazhat leplezett eszközöket.*²⁴ Az ügyészség esetében a rendelkezés kicsit másképp szól: *Az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott feltételek szerint érvényesíti az állam büntetőigényét, felügyeli és végzi az előkészítő eljárást, irányítja, felügyeli, illetve végzi a nyomozást, képviseli a közvédat a bírósági eljárásban, valamint felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.*²⁵ Ez a szakasz az ügyész működését a büntetőeljáráson belül képzelel el, ami azonnal megalapozza a törvény hatálya alá tartozását.

A szabályozás azonban kivételt tesz az Nbtv. esetében, amit kiemel a hatálya alól. A Be. 214. § (3) bekezdése szerint: *A (2) bekezdés nem érinti a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség terrorizmust elhárító szerve által a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény alapján bűnüldözési feladataik végrehajtása céljából folytatott titkos információgyűjtést.* A rendőrség terrorizmust elhárító szerve bizonyos feladatainak ellátása esetén független a Be.-től, és ilyen esetben az Nbtv. alá van rendelve.²⁶ A kivétel indokolása az, hogy a Be. alatt szabályozott titkos információgyűjtés tisztán bűnüldözési célokat szolgál, ami egyértelműen különbözik a nemzetbiztonsági céloktól, az ugyanis egyfajta prioritást jelent.²⁷ Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ne léteznének átfedések, ahol e célok metszik egymást, a rendőrség bűnüldözés során együttműködhet a titkosszolgálatokkal.²⁸

A leplezett eszközök használatára feljogosított szerveket az egyes törvények határozzák meg. Az Rtv. alapján²⁹ ezek az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv és a belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerv (Nemzeti Védelmi Szolgálat – NVSZ), valamint a terrorizmust elhárító szerv (Terrorelhárítási Központ – TEK). A NAV tv. szerint: *Titkos*

²³ Pozsár-Szentmiklósy: i. m. 29. o.

²⁴ Rtv. 63. § (4) bekezdés, NAV tv. 51. § (4) bekezdés

²⁵ Ütv. 1. § (1) bekezdés

²⁶ Rtv. 63. § (7) bekezdés

²⁷ T/13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról. Indokolás a 214. §-hoz. 399. o. (továbbiakban: Indokolás)

²⁸ Fantoly – Budabázy: i. m. 129. o.

²⁹ Rtv. 63. § (5) és (6) bekezdés

*információgyűjtést a NAV Bűnügyi Főigazgatósága és a NAV nyomozóhatósági feladatait ellátó területi szervei folytathatnak,*³⁰ az Ütv. pedig értelemszerűen az ügyészséget jogosítja fel ugyanerre.³¹ Az Nbtv. az összes nemzetbiztonsági szervezetet felhatalmazza a titkos információgyűjtésre.³² Ezek a szervezetek az Információs Hivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, valamint a Nemzeti Információs Központ.

Ezek alapján jól látható, hogy több mint tíz szerv van feljogosítva leplezett eszközök igénybevételére. A különböző jogszabályokban foglalt módszerek és felhatalmazások azonban döntően azonosak³³ és a Be.-vel mutatnak hasonlóságot, ami nem véletlen: a büntetőeljárásunk a jogbiztonság jegyében egységesítette ezen eszközök alkalmazhatóságának szabályait, illetőleg ezt a feljogosított szervek *kezárólag* a Be. hatálya alatt végezhetik.³⁴

IV.1. Titkos információszerzés

A Be. és az ágazati jogszabályok viszonyának tisztázásához hozzátartozik „A titkos információgyűjtés és a büntetőeljárás kapcsolata” cím alatt tárgyalt szabályozás. Ez a leplezett eszközökről szóló rész utolsó fejezete, de esetünkben itt érdemes beszélni róla.

A Be. 256. § (1) bekezdése szerint: *Ha a büntetőeljárást az ügyészségről szóló törvény, a rendőrségről szóló törvény, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény vagy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény alapján végzett titkos információgyűjtés adatai alapján indították meg, a büntetőeljárás megindítását követően a leplezett eszközöket e törvény szerint kell alkalmazni.* Ez a szakasz némileg ellentmond a fentebb felvázolt rendszernek, miszerint minden bűnüldözési célú titkos információgyűjtés a Be. hatálya alá tartozónak minősül: látható ugyanis, hogy a fenti esetben a leplezett eszközök olyan alkalmazásáról van szó, ami a büntetőeljáráson kívül történik.

A nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés értelemszerűen most is kivételt képez, indokolt összekapcsolni az Nbtv. alapján igénybe vett leplezett eszközökkel szerzett információk felhasználását a Be.-vel. Ugyanakkor némi aggály merül fel elsősorban a Be.-nek az önmagával való viszonya tekintetében, miszerint a titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályokat a továbbiakban sem sikerült teljesen egységesítenie.³⁵

³⁰ NAV tv. 51. § (5) bekezdés

³¹ Ütv. 25/A. § (1) bekezdés

³² Nbtv. 53. § (1) és (1a) bekezdés

³³ *Bárándy Gergely – Enyedi Krisztián: Leplezett eszközök és titkos információgyűjtés, avagy az új büntetőeljárás törvény margójára. Büntetőjogi Szemle 2018/1. sz. 97-98. o.*

³⁴ *Belegy. i. m. 524-525. o.*

³⁵ *Bárándy – Enyedi: i. m. 102. o.*

Az ágazati jogszabályokat megvizsgálva láthatjuk, hogy ezek a büntetőeljárásen kívüli alkalmazások kétfélek lehetnek³⁶: bűnmegelőzési,³⁷ illetőleg konkrét bűncselekmény elkövetéséhez nem kötődő egyéb bűnüldözési feladatok.³⁸ Ilyen esetekben a feljogosított szervek nem a Be. által meghatározott módon, hanem a saját törvényeik alapján alkalmazhatnak leplezett eszközöket. Egyszóval: lehetőség van büntetőeljárásen kívül is leplezett eszközök alkalmazására.

Egyéb bűnüldözési feladat lehet például a megbízhatósági vizsgálat lefolytatása, a személyi védelem ellátása, illetve a fedett nyomozó védelme.³⁹

A bűnmegelőzés keretében használt titkos információgyűjtés kriminálpolitikai célokat szolgál: a bűnözés jelenségének megfigyelése, visszaszorítása, a bűnelkövetés lehetőségének meggátolása.⁴⁰ Ez a rendészeti típusú titkos információgyűjtés. A megfogalmazás az Rtv.-ben⁴¹ és a NAV tv.-ben⁴² azonos: *Bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljából akkor folytatható titkos információgyűjtés, ha megalapozottan feltehető, hogy attól a bűnözésre vonatkozó olyan információk megszerzése várható, amelyek elemzése és értékelése révén feltárhatók a bűncselekmények elkövetésére irányuló törekvések és lebetővé válik a bűncselekmények megelőzése, illetve megakadályozása.* Ez lehetőséget adhatna az „általános megfigyelésre”, ennek egyedüli akadálya az adott törvényi garancia, a külső engedélyezés.⁴³

A szakasz értelmezése a továbbiakban az, hogy az ilyen módon szerzett információk „gördülékenyen” kerüljenek át a büntetőeljárásba⁴⁴ és onnantól már egyértelműen csak a Be. szabályai szerint történhessen meg a használatuk. Ez egyértelmű előrelépés a régi Be.-hez képest.⁴⁵ Az így szerzett információt a büntetőeljárás törvény „a felhasználást illetően *quasi* feljelentést megalapozó adatként kezeli”,⁴⁶ és ez alapján a háromnapos határidő⁴⁷ betartásával büntetőeljárás indítható.⁴⁸

V. Az előkészítő eljárás és helye a Be.-ben

Az előkészítő eljárás a leplezett eszközök újraszabályozásával jött létre: „*A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés szabályainak büntetőeljárásba történő integrálása szükségessé tette egy, a nyomozást megelőző*

³⁶ Nyeste Péter – Szendrei Ferenc: A bűnügyi hírszerzés kézikönyve. Dialog Campus Kiadó, Budapest 2019. 85. o.

³⁷ Rtv. 64. § a) pont, NAV tv. 52. § a) pont

³⁸ Rtv. 64. § b)–i) pontjai, NAV tv. 52. § b)–f) pontjai, Ütv. 25/B–25/C. §

³⁹ Nyeste – Szendrei: i. m. 86–87. o.

⁴⁰ Fantoly – Budabázi: i. m. 129. o.

⁴¹ Rtv. 65. § (1) bekezdés

⁴² NAV tv. 53. § (1) bekezdés

⁴³ Bárándy – Enyedí: i. m. 104. o.

⁴⁴ Indokolás a 256–257. §-hoz. 408–409. o.

⁴⁵ Bárándy – Enyedí: i. m. 104. o.

⁴⁶ Indokolás a 258. §-hoz. 409. o.

⁴⁷ Be. 258. §

⁴⁸ Az adat megszerzését követően nyolc napon belül (az Nbtv. alapján szerzett információk esetén harminc nap) döntení kell a büntetőeljárás kezdeményezéséről, majd a büntetőeljárás megindítására jogosult szerv ezt három napon belül megindíthatja, vagy a folyamatban lévő büntetőeljárásban felhasználhatja. Lásd: *Belegi* (szerk.): i. m. 595. o.

eljárási szakasz bevezetését;⁴⁹ szól a törvényjavaslat indokolása. Lényege abban rejlik, hogy a nyomozást megelőzően, de már a büntetőeljárás részeként lehetősége legyen a nyomozó hatóságnak és az ügyészségnek „előzetes felderítést” végezni a bűncselekmény gyanújának megállapítása vagy kizárása érdekében.⁵⁰

A nyomozás alapvetően két részből áll: ezek a felderítés és a vizsgálat. Előbbi célja a megalapozott gyanú megállapításához szükséges bűncselekménynek és az elkövető személyének, valamint a bizonyítási eszközöknek a felderítése és biztosítása, utóbbi célja – szükség esetén – konkrét személlyel szemben további bizonyítási eszközök megszerzése és ezáltal a bizonyítás előkészítése. A választóvonalat a terhelt eljárásba való bekapcsolódása jelenti.⁵¹

V.1. Az előkészítő eljárás lefolytatása

Amíg a nyomozás gyanú alapján, addig az előkészítő eljárás alapinformáció alapján indul meg (ez az „információmegegerősítő eljárási szakasz”).⁵² A nyomozó hatóság (rendőrség,⁵³ NAV), valamint az ügyészség végezheti hivatalból tudomására jutott, feljelentés elutasítását követően a feljelentésben foglalt, vagy az ágazati törvények felhatalmazása alapján végzett titkos információgyűjtés eredményeként szerzett információk alapján.⁵⁴ Az előkészítő eljárás legfeljebb hat hónapig, ha bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazására feljogosító bűncselekmény gyanújának megállapítása miatt van folyamatban, akkor legfeljebb kilenc hónapig tarthat.⁵⁵ Az előkészítő eljárást folytató szerv az előkészítő eljárást önállóan végzi⁵⁶ az ügyészség felügyelete alatt.⁵⁷

Az előkészítő eljárás lényegéből adódóan korlátozott eszköztárral⁵⁸ rendelkezik a nyomozáshoz képest, de ez nem akadály a leplezett eszközök alkalmazásának. A törvény tételesen felsorolja az alkalmazható módszereket, amik alól értelemszerűen kiveszi azokat, amik feltételezik egy konkrét bűncselekmény gyanúját.⁵⁹ Az alkalmazható leplezett eszközök a következők: titkosan együttműködő személy igénybevétele; eljárás valódi céljának titokban tartásával információ gyűjtése, ellenőrzése; rejtett figyelés; ügyészi engedéllyel fizetési műveletek megfigyelése; álvásárlás;

⁴⁹ Indokolás a 339-340. §-hoz. 428. o.

⁵⁰ *Nyeste – Szendrői*: i. m. 88. o.

⁵¹ *Nyeste – Szendrői*: i. m. 86. o.

⁵² *Fantoly – Budaházi*: i. m. 129. o.

⁵³ Be. 339. § (3) bekezdés: *Hatáskörébe tartozó cselekmény esetén a rendőrség belső bűnmegelőzési és bünyfelderítési feladatokat ellátó szerve és a rendőrség terrorizmust elbáritó szerve is*. Ezt a rendelkezést a korrupció és a terrorizmus elleni küzdelem indokolja. Lásd: Indokolás 339-340. §-hoz. 428. o.

⁵⁴ Be. 340. § (3) bekezdés

⁵⁵ Be. 344. § (1) bekezdés

⁵⁶ Be. 344. § (2) bekezdés

⁵⁷ Be. 347. § (1) bekezdés

⁵⁸ Az adatszerzést is korlátozza a Be. 342. §-a.

⁵⁹ *Nyeste – Szendrői*: i. m. 95. o.

fedett nyomozó; valamint bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök.⁶⁰ Az egyes leplezett eszközökről a következő fejezetben lesz bővebben szó.

A törvény további korlátokat szab a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásához, miszerint csak azzal szemben alkalmazható, aki bűncselekmény elkövetőjeként szóba jöhet, illetve azzal szemben, akiről megalapozottan feltételezhető, hogy kapcsolatban áll a bűncselekmény elkövetőjeként szóba jöhető személlyel.⁶¹ Tovább szűkíti a kört azzal, hogy mentesíti a titoktartásra kötelezett személyt, illetve azt, aki a tanúvallomást a megjelölt okokból megtagadhatná.⁶² Egyebekben a nyomozás szabályai az irányadóak.⁶³

Az előkészítő eljárást végül az eljárás megszüntetése vagy a nyomozás elrendelése fejezi be.⁶⁴ Előbbi történhet azért, mert bűncselekmény gyanúja nem áll fenn, a folytatástól nem várható eredmény, illetve mert a határidő lejárt. Ebben az esetben a megszerzett adatok nem használhatóak fel bizonyítékként a büntetőeljárásban.⁶⁵ Ha azonban a nyomozást elrendelik, szükség esetén az addig keletkezett ügyiratokat és adatokat át kell adni a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnak vagy ügyésznek.⁶⁶ Lehetőség van továbbá arra is, hogy az előkészítő eljárás során igénybe vett leplezett eszközök újabb engedélyezés nélkül is alkalmazhatóak maradjanak.⁶⁷

VI. A Be.-ben szabályozott leplezett eszközök

VI.1. Alapvetés

A hatályos Be. szerint: *A leplezett eszközök alkalmazása olyan, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó, a büntetőeljárásban végzett különleges tevékenység, amelyet az erre feljogosított szervek az érintett tudta nélkül végeznek.*⁶⁸ A büntetőeljárás törvényben történő szabályozással a jogalkotó célja az volt, hogy a korábban a büntetőeljáráson kívül végzett titkos információgyűjtést egy nagyobb garanciális erővel bíró jogszabály tartalmazza.⁶⁹ Ezáltal az ügyész a leplezett eszközök alkalmazása felett állandó felügyeletet is gyakorol.⁷⁰

⁶⁰ Be. 341. §

⁶¹ Be. 343. § (1) bekezdés

⁶² Be. 343. § (2) bekezdés

⁶³ Be. 344. § (7) bekezdés

⁶⁴ Be. 339. § (4) bekezdés

⁶⁵ Be. 346. §

⁶⁶ Be. 345. § (1) bekezdés

⁶⁷ Be. 345. § (2) bekezdés

⁶⁸ Be. 214. § (1) bekezdés

⁶⁹ Indokolás a leplezett eszközökhöz. 398. o.

⁷⁰ *Belegy.* i. m. 525. o.

A titkos információgyűjtés – a Be. hatálya alatt legalábbis – bűnüldözési célok és érdekek⁷¹ miatt létezik: a szervezett bűnözés okozta nehézségek és a súlyos bűncselekmények megakadályozása érdekében⁷² ezáltal a hatóságok – egyszerűen szólva – a bűnözés előtt járhatnak egy lépéssel. Az alapvetően megkérdőjelezhető és alapjogokat sértő módszerek azonban a jogállami kereteken belül megengedettek, az állam büntető felségjogából következnek.⁷³

A törvény proaktív nyomozásra ad lehetőséget a nyomozó hatóság és az ügyészség számára, akik ennek során minden – a Hatodik Részben foglalt – leplezett eszközt alkalmazhatnak a bűncselekmény felderítése, bizonyítása, folyamatban lévő bűncselekmény megszakítása, az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, felkutatása és elfogása, illetve a bűncselekményből származó vagyon felderítése, illetve visszaszerzése érdekében.⁷⁴

Korábban említettem, hogy titkos információgyűjtést csak a szükségesség-arányosság-célszerűség mércéjén keresztül lehetséges igénybe venni. Ezt a 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás is kifejezetten hangsúlyozza. A 16. § (2) bekezdés szerint:

Az ügyészség az engedélyhez nem kötött leplezett eszközök (Be. 215. §) kapcsán ellenőrzi alkalmazásuk szükségességét, arányosságát és célszerűségét, beleértve azt is, hogy a Be. Hetedik Részében írt eszközök alkalmazásával azonos eredmény elérhető-e. Amennyiben az ügyészség ezt állapítja meg, felhívja a nyomozó hatóságot azok előzetes alkalmazására. Valamint a 17. § (1) bekezdése alapján: A leplezett eszközök megválasztása során a Be. 214. § (4) bekezdésében meghatározott sorrendben indokolt eljárni.

Ez a sorrend a Be. leplezett eszközeinek⁷⁵ a hármas felosztását jelenti. A törvény különbséget tesz bírói vagy ügyészi engedélyhez nem kötött, ügyészi engedélyhez kötött, valamint bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök között. Az engedélyhez kötött leplezett eszközök nagyobb arányú behatolást engednek meg a hatóságoknak a magánszférán belül, ahogy arra az LÜ utasítás is utal. A bírói engedélyezés körében végezhető titkos információgyűjtéshez – a többivel ellentétben – a törvény időkorlátot szab: ez kilencven nap, amit alkalmanként újabb kilencven nappal lehetséges meghosszabbítani, de legfeljebb háromszázhatvan nap engedélyezett.⁷⁶ A továbbiakban egyenként felsorolom az egyes leplezett eszközöket, majd röviden bemutatom őket.

⁷¹ Az Nbtv. hatálya alá tartozó titkos információgyűjtés célja értelemszerűen a nemzetbiztonsági érdek, amit az Nbtv. 74. §-a fogalmaz meg.

⁷² A bűnüldözés nemzetközi tapasztalatai szerint bizonyos bűncselekményekkel szemben csak titkos nyomozási módszerekkel és eszközökkel lehet a siker, az eredmény reményében fellépni. Lásd: *Nyírő*: i. m. 123. o.

⁷³ *Fantoly – Budabázi*: i. m. 129. o.

⁷⁴ *Nyeste – Szendrői*: i. m. 89. o.

⁷⁵ A törvény az ágazati jogszabályok intézményeit vette át. Lásd: Indokolás a 215. §-hoz. 399.o.

⁷⁶ Be. 239. § (1) és (2) bekezdés

VI.2. A leplezett eszközökről

VI.2.1. Bírói és ügyészi engedélyhez nem kötött leplezett eszközök és alkalmazásuk⁷⁷

Engedélyhez nem kötött leplezett eszközök:⁷⁸ titkosan együttműködő személy igénybevétele információszerzéshez (informátor⁷⁹ alkalmazása); leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja általi információgyűjtés (puhatolás); csapda (például az elkövető azonosítása érdekében); sértett helyettesítése (élete, testi épsége megóvása céljából); (személy, lakás, jármű stb.) rejtett figyelése; valótlan vagy megtévesztő információ közlése az érintett személlyel (dezinformáció).⁸⁰

Az informátor alkalmazását alkalmazási terv alapján rendelik el és az eljárás alatt a hatóságok gondoskodnak személyének beazonosíthatatlanságáról.

A puhatolás az eljárás valódi céljának titokban tartásával történik, a puhatolózó személy irányított beszélgetésbe kezdhet (ürügy vagy legenda⁸¹ alapján), illetve környezetanulmányt készíthet, ami elősegítheti a további leplezett eszközök alkalmazását.

A csapda bűncselekmény megszakítása, bűncselekmény elkövetőjének azonosítása miatt alkalmazható, de az sérülést vagy egészségkárosodást nem okozhat. A csapda kriminalisztikai eszköz. Főbb fajtái: akusztikus, jármű-, fotó-, video-, nyom-, vegyszeres- és pénzcsapda. Egymással kombináltnak is alkalmazhatóak.

A sértett helyettesítését önként jelentkező és kilétét leplező személy teheti meg. A lényeg a sértett vagy más életének, testi épségének a védelme.

Rejtett figyelés során az alkalmazó szerv személyt, lakást, egyéb helyiséget, bekerített helyet, nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyet, illetve járművet vagy tárgyi bizonyítási eszközt képező dolgot titokban megfigyelhet, a történekről információt gyűjthet, valamint az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti. Ha rejtett figyelés tárgya a magánlakás lenne, azt csak bírói engedéllyel lehetne elrendelni. A rejtett figyelés technikai eszközökkel és titkosan együttműködő személy igénybevételeivel is megvalósítható.

A dezinformáció korlátozottan alkalmazható, tanú, illetve a terhelt kihallgatásakor nincs rá mód. Ennek oka a tisztességes eljáráshoz való jog, valamint, hogy a bizonyítás ne torzuljon el a megtévesztés hatására. A megtévesztés lényege ilyenkor a megtévesztett személyből valamilyen reakció kiváltása, a cselekményének befolyásolása a felderítés sikerességének az érdekében. Megtörténhet írásos adathordozóban (levél, nyomtatvány, rajz, fénykép stb.), vagy szóbeli közlés (beszéd, médiaközlés) útján.

⁷⁷ A fejezet leplezett eszközeit bővebben lásd: *Nyeste – Szendrei*: i. m. 92-102. o.

⁷⁸ Be. 215. §

⁷⁹ Ő a besúgó.

⁸⁰ *Fantoly – Budabázi*: i. m. 130. o.

⁸¹ Az ürügynek van némi valóságtartalma, a legenda hihető, kitalált szituáció. Lásd: *Nyeste – Szendrei*: i. m. 100. o.

VI.2.2. Ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök és alkalmazásuk⁸²

Ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök:⁸³ fizetési műveletek megfigyelése; büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése a bűncselekmény elkövetője számára (együttműködő alkalmazása); (tipikusan sértetti vagy a felhívással, rábírnai törekvéssel érintett személy általi) hozzájárulással alkalmazott megfigyelés; álvásárlás; fedett nyomozó alkalmazása; fedőokirat, fedőintézmény, fedőadat alkalmazása.

Fizetési műveletek megfigyelése során az ügyészség a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységet végző szervezetet arra kötelezi, hogy meghatározott időszakban rögzítsen, őrizzen meg és továbbítsa fizetési műveletekkel kapcsolatos adatokat. Ennek határideje három hónap, ami egyszer újabb három hónappal meghosszabbítható.

Az ügyészség a bűncselekmény elkövetőjével megállapodást köthet, aminek fejében kilátásba helyezik a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülését. Ennélfogva egyáltalán nem is indul vele szemben büntetőeljárás, vagy ha már folyamatban van, azt megszüntetik. Feltétele, hogy a bűnüldözési, illetve nemzetbiztonsági érdek hangsúlyosabb legyen, mint a büntetőjogi felelősségre vonás iránti érdek. Ennek akkor felel meg az alkalmazás, ha az elkövető az adott ügygel vagy más bűncselekménnyel kapcsolatos adatot vagy információt nyújt a hatóságok számára, ezzel segítve a bűnfelderítést. Kizárt a megállapodás, ha az elkövető a bűncselekménnyel más életét szándékosan kioltotta, vagy amellyel szándékosan maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okozott. Amennyiben a megállapodást megkötik, az ügyészség a feljelentést a Be. 382. § (1) bekezdése alapján elutasítja, illetve a folyamatban lévő büntetőeljárást a Be. 399. § (1) bekezdése alapján megszünteti.

A sértett beleegyezésével legfeljebb negyvenöt napra az általa használt lakás megfigyelhető bizonyos bűncselekmények esetén.

Az álvásárlás célja a bűncselekménnyel feltehetően összefüggésbe hozható dolog vagy annak mintájának a megszerzése, az eladó bizalmának erősítése, továbbá az elkövető elfogása vagy bizonyítási eszköz megszerzése érdekében színlelt ügylet megkötése és teljesítése. Nem önálló leplezett eszköz, általában fedett nyomozó végzi.

A fedett nyomozó⁸⁴ a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szervnek a szervhez tartozását, illetve kilétét tartósan leplező, kifejezetten ilyen munkakörben foglalkoztatott tagja. A fedett nyomozó bünszervezetbe, illetve terrorszervezetbe való beépülés, álvásárlás, rejtett figyelés, illetve bűncselekménnyel összefüggő információk és bizonyítási eszközök megszerzésére

⁸² A fejezet leplezett eszközeit bővebben lásd: *Fantoly – Budaházi*: i. m. 130-132. o.

⁸³ Be. 216-230. §

⁸⁴ Ő a bevezetésben említett téglá.

alkalmazható. Jól látható ezek alapján, hogy a leplezett eszközök alkalmazásakor hangsúlyos a szerepe.

Legfeljebb hat hónapig alkalmazható, azonban, ha a feltételek fennállnak, az ügyészség további hat hónappal meghosszabbíthatja (mivel a felderítésnek nincs megállapított határideje, így gyakorlatilag bármeddig alkalmazható a fedett nyomozó).

A fedett nyomozó a beépülés során kilétének leplezése miatt szükségszerűen olyan cselekményeket követhet el, amik bűncselekménynek minősülhetnének, azonban a „nagyobb jó érdekében” végzett feladata magában hordozza azt, hogy cselekménye a társadalomra veszélyesség hiányában nem lehet bűncselekmény. Amennyiben mégis büntetőeljárást indítanak vele szemben, az őt alkalmazó ügyész az eljárást megszünteti.⁸⁵ Kivétel ez alól, ha tevékenysége során más életének szándékos kioltásával járó vagy maradandó fogyatékoságot okozó bűncselekményt követ el, más bűncselekmény elkövetésére bír rá (felbujtóvá válik), valamint, ha az érintett személyt súlyosabb bűncselekmény elkövetése felé tereli, mint amelyet eredetileg elkövetni tervezett.

A leplezett eszközök titokban tartása végett szükség lehet közhiteles nyilvántartásokban valótlan adatot elhelyezni, vagy valótlan tartalmú okiratot felhasználni. Ennek érdekében van lehetőség fedőokirat, fedőintézmény vagy fedőadat igénybevételére. A fedőokirat alkalmazása egyértelműen a közokirat-hamisítás büntetét, illetve hamis magánokirattal visszaélés vétségét valósítaná meg, azonban társadalomra veszélyesség hiányában a cselekmény nem bűncselekmény.⁸⁶

Az ügyészségi engedélyhez kötött leplezett eszközt az arra felhatalmazott szerv vezetője indítványozza, azt az ügyészség hetvenkét órán belül bírálja el.⁸⁷ Lehetőség van ún. utólagos engedélyezésre, amikor az engedély megadása előtt alkalmazhatóvá válik a leplezett eszköz, abban az esetben, ha a késedelem az elérendő célt jelentősen veszélyeztetné. Ilyenkor az elrendeléstől számítva hetvenkét órán belül indítványozni kell a leplezett eszköz alkalmazásának engedélyezését.⁸⁸

VI.2.3. A bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök és alkalmazásuk⁸⁹

Bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök:⁹⁰ információs rendszer titkos megfigyelése; titkos kutatás; hely titkos megfigyelése; küldemény titkos megismerése; lehallgatás.⁹¹

Az információs rendszer titkos megfigyelése során a hatóságok az információs rendszerben kezelt adatokat titokban megismerhetik, illetve azokat technikai eszközzel rögzíthetik. Ennek

⁸⁵ *Nyír:* i. m. 134-135. o.

⁸⁶ *Nyír:* i. m. 126. o.

⁸⁷ Be. 228. § (1) bekezdés

⁸⁸ Be. 229. § (1) és (2) bekezdés

⁸⁹ A fejezetben szereplő leplezett eszközöket bővebben lásd: *Nyeste – Szendrei:* i. m. 102-104 o.

⁹⁰ Be. 231-240. §

⁹¹ Ez a bevezetésben említett bepoloskázás.

érdekében ez a technikai eszköz lakásban, egyéb helyiségben, bekerített helyen, járműben vagy az érintett által használt tárgyban elhelyezhető.

Titkos kutatás során a hatóságok lakást, egyéb helyiséget, bekerített helyet, járművet, tárgyat titokban átkutathatnak, az észlelteket pedig technikai eszközzel rögzíthetik.

Küldemény titkos megismerése során lehetőség van arra, hogy a hatóság postai, illetve zárt küldeményt titokban felbontson, megismerjen, annak tartalmát rögzítse.

Lehallgatás során a hatóság elektronikus hírközlési szolgáltatás keretében elektronikus hírközlő hálózat vagy eszköz útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikáció tartalmát titokban megismerheti és rögzítheti.

Látható, hogy a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök sokkalta nagyobb mértékben engedik meg a behatolást az egyén magánszférájába, ennél fogva több garancia szükséges az alkalmazásuk során. Ilyen többek között – a korábbi szabályozással ellentétben⁹² – a fentebb említett határidő.

Továbbá a Be. kifejezetten meghatározza azokat a bűncselekményeket, amik esetében az alkalmazás engedélyezhető.⁹³

Az engedélyezés menetét a törvény részletesen szabályozza,⁹⁴ ami az alapjog korlátozásának mértékét tekintve indokolt is. Az ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásához hasonlóan itt is van lehetőség utólagos engedélyezésre.⁹⁵

Lehetőség van ügyészi indítvány alapján – a bírói engedélyt követően – az alkalmazás kiterjesztésére. Így szükség szerint további, az érintett személlyel szemben még nem alkalmazott leplezett eszköz alkalmazása rendelhető el, vagy a már elrendelt titkos információgyűjtés terjeszthető ki más tárgyra⁹⁶ (pl. lehallgatás esetén más eszköz is bevonható e körbe).⁹⁷

A bíróság a törvény által megállapított esetekben a leplezett eszköz alkalmazását megtiltja, illetve az engedélyt visszavonja.⁹⁸ Ha ez bekövetkezik, az adott leplezett eszközzel szerzett adatokat *baladéktalanul törölni kell*, vagyis: a továbbiakban nem használhatóak fel a bizonyítási eljárás során. Ennek indokolása az, hogy a bíróság az engedélyezéstől kezdve az eljárás fölött törvényességi kontrollt gyakorol,⁹⁹ jogsértés esetén a törvény előírja, hogy a bíróság köteles az alkalmazást megtiltani vagy az engedélyt visszavonni. Ez természetesen az alapvető jogok védelmét szolgálja.

⁹² Indokolás a bűnüldözési célú titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés új rendszeréhez. 320. o.

⁹³ Be. 234. §

⁹⁴ Nyeste – Szendrői: i. m. 106. o.

⁹⁵ Be. 238. §

⁹⁶ Be. 241. §

⁹⁷ Nyeste – Szendrői: i. m. 109. o.

⁹⁸ Be. 242. §

⁹⁹ Nyeste – Szendrői: i. m. 109. o.

Az ügyészi engedélyhez kötött, illetve az engedélyhez nem kötött eszközök inkább a személyre magára koncentrálnak és a megtevesztésre, a bizalom kialakítására. A bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés azonban a nagybetűs magánéletbe való behatolás eszköze, ahol az érintett „titkai”, személyének leginkább őrzött szegmensei válnak megismerhetővé a hatóságok számára. Jól látható, hogy ez a szintű vizsgálódás az egyén magánszféráján belül már komoly emberi méltósággal kapcsolatos kérdéseket vet fel.

VI.3. A leplezett eszközökre vonatkozó közös szabályok

A titkos információgyűjtésről jegyzőkönyvet vagy feljegyzést kell készíteni.¹⁰⁰ A fedett nyomozó esetében ez annyiban változik meg, hogy a feljegyzésekből nem derülhet ki a fedett nyomozó személye (hiszen a kilétét szükségszerűen titokban kell tartani, ennél fogva a tanúkenti kihallgatása is csak akkor történhet meg, ha a vallomása más módon nem pótolható).¹⁰¹

Az arra feljogosított szerv a leplezett eszköz alkalmazását maga hajtja végre, vagy közreműködőként rendőrségi szervet vagy nemzetbiztonsági szolgálatot vesz igénybe.¹⁰² Küldemény titkos megismerése, lehallgatás, illetve információs rendszer titkos megfigyelése esetén csak nemzetbiztonsági szolgálat járhat el (Nemzetbiztonsági Szakszolgálat).¹⁰³

A leplezett eszközök alkalmazását meg kell szüntetni, ha annak alkalmazásától nem várható további eredmény; az engedélyben meghatározott keretek között a leplezett eszköz alkalmazása nem végezhető tovább; az engedélyben meghatározott célját elérte; az engedélyben megállapított vagy meghosszabbított tartam lejárt; az utólagos engedélyezés iránti indítványt a bíróság vagy az ügyészség elutasította; a bíróság az engedélyt visszavonta, vagy egyes leplezett eszközök alkalmazását megtiltotta; az előkészítő eljárásban elrendelt alkalmazás alatt az előkészítő eljárás határideje lejárt és a nyomozást nem rendelték el; vagy az eljárást megszüntették, illetve a nyomozás határideje lejárt.¹⁰⁴

A megszüntetést követően harminc napon belül törölni kell a leplezett eszközök alkalmazásának céljával össze nem függő adatot, mindazon személyes adatot, amelyre a büntetőeljárás céljából nincs szükség, és az előkészítő eljárás megszüntetése esetén beszerzett adatok kivételével azon adatot, amelyet a büntetőeljárásban bizonyítékként nem lehet felhasználni.¹⁰⁵ Ez nyilvánvalóan alapjogvédelmi kötelezettsége a hatóságoknak. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a leplezett eszközök alkalmazásának a megszüntetése nem azonos az alkalmazás

¹⁰⁰ Be. 243. §

¹⁰¹ Be. 255. §

¹⁰² Be. 244. §

¹⁰³ Nyeste – Szendrei: i. m. 111. o.

¹⁰⁴ Be. 245. §

¹⁰⁵ Be. 246. §

megtiltásával, illetve az engedély visszavonásával. A megszüntetés nagyobb halmazt képez, magába foglal minden esetet, így azt is, amikor az alkalmazás elérte célját. Ilyenkor minden, az ügy szempontjából nem releváns adat törlendő, a többi felhasználható a büntetőeljárásban (célszerűségi mérce). Megtiltás és engedély visszavonása esetén azonban jogsértés áll fenn, aminél fogva az addig gyűjtött összes adatot meg kell semmisíteni. Az államhatalom ugyanis nem élhet vissza azzal a jogával, miszerint – bizonyos esetekben – titokban információt gyűjthet az állampolgáiról. Ha megsérti a garanciális szabályokat, az egész eljárás jogsértővé válik, aminek egy jogállamban nincs helye.

A leplezett eszközök alkalmazásával megszerzett adatokat bizalmasan szükséges kezelni, illetéktelen személyek az adatokról nem szerezhetnek tudomást. Ennek érdekében a hatóságoknak lehetőségük van a minősített adatok védelméről szóló törvényben¹⁰⁶ meghatározott szabályok szerinti minősítésre.¹⁰⁷

A leplezett eszközök alkalmazása során keletkezett bizonyítási eszközök, így különösen a technikai eszközzel rögzített adatok és a leplezett eszközök alkalmazására vonatkozó engedély az eljárás ügyiratainak részét képezik, azonban az ügyész elrendelheti azok zárt kezelését is. Ha ez megtörténik, csak a törvényben meghatározott személyi kör tekintheti meg az ügy iratait.¹⁰⁸

A Be. 251. § (1) bekezdése szerint:

Ha más büntetőeljárás eredményességét, illetve az ügyészségről szóló törvény, a rendőrségről szóló törvény, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény vagy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény alapján végzett titkos információgyűjtés érdekét nem veszélyeztetni, a bírói engedélyben szereplő érintett személyt a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásának a tényéről tájékoztatni kell az előkészítő eljárás befejezését követően, ha nyomozás nem indult, vagy a nyomozás befejezését követően, ha gyanúsított kihallgatására vagy vele szemben vádemelésre nem került sor. A törvényjavaslat indokolása szerint „ez az információs önrendelkezéshöz való alapvető jog tiszteletben tartását, és ekként az Alaptörvénynek való megfelelést biztosítja.”¹⁰⁹

VI.4. A leplezett eszközök alkalmazásának eredménye

„A leplezett eszközök alkalmazásának eredménye” címet viselő fejezet a törvényben azon kérdés körül forog, hogy a megszerzett adatokat milyen módon lehetséges a bizonyítási eljárás során felhasználni. A célhoz kötöttség, mint feltétel szerint csak annak a bűncselekménynek a bizonyítására és azzal a személlyel szemben használható fel, amely miatt és akivel szemben ezt

¹⁰⁶ A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény

¹⁰⁷ Be. 247-248. §

¹⁰⁸ Be. 249-250. §

¹⁰⁹ Indokolás a 251. §-hoz. 406. o.

korábban elrendelték. Ez az elv továbbá a készletező adatgyűjtést is megakadályozza és kizárja.¹¹⁰ Lehetőség van azonban szükség szerint a kiterjesztésre.¹¹¹

Ezek szerint, ha az adott bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz más, az engedélyben nem megjelölt bűncselekmény bizonyítására is alkalmas, az újonnan felderített bűncselekmény vonatkozásában is alkalmazhatóvá válhat a titkos információgyűjtés. Továbbá az adott bűncselekmény bizonyítására igénybe vett bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz a bűncselekmény összes elkövetőjével szemben alkalmazható. Ehhez szükséges az új személy vagy bűncselekmény vonatkozásában harminc napon belül büntetőeljárást indítani, vagy annak kiterjesztéséről rendelkezni.¹¹²

Azonban a Be. egy kivételtől is rendelkezik. Eszerint az engedélyben nem szereplő személy, illetve bűncselekmény esetén a titkos információgyűjtéssel szerzett adatok felhasználhatókká válnak, amennyiben azok megfelelnek három konjunktív feltételnek: súlyos bűncselekményről legyen szó (a törvény felsorolja őket), nyolc napon belül rendeljék el a büntetőeljárás megindítását, valamint ezt a bíróság engedélyezze.¹¹³

A Be.¹¹⁴ „*a*z adatok szélesebb körű felhasználása mellett kategorikusan megtiltja a beszerzett adatok felhasználását olyan esetekben, ha az a tanúvallomás akadályai körében is védett adat, vagy a védőnek valamely törvényes védői tevékenysége során történt olyan kommunikációjára vonatkozik, amely tekintetében a védekezéshez való jog nem korlátozható.”¹¹⁵

Fentebb már volt szó arról, hogy a fedett nyomozó kilétének titokban tartása a hatóságok érdeke. Ennélfogva tanúként kihallgatni csak az őt foglalkoztató szerv álláspontjának megismerését követően lehetséges és csak akkor, ha a vallomása máshogy nem pótolható. Ha jogosult írásban tanúvallomást tenni, azt nem saját kezűleg teszi, a bíróság külön döntése nélkül is védett tanúnak minősül. Mindezek a rendelkezések a fedett nyomozó életét, testi épségét és személyes szabadságát hivatottak biztosítani.

VII. Záró gondolatok

Tanulmányom során igyekeztem a hatályos Be. alapján a leplezett eszközökről egy vázlatot nyújtani, illetve bemutatni büntetőeljárásai törvényünk ágazati jogszabályokkal való viszonyát. A téma

¹¹⁰ Készletező adatgyűjtés (*mass surveillance*) során az állam egy általános cél érdekében adatot gyűjt az állampolgáiról. Lásd: Solti István: A titkos információgyűjtés, elvei, eszközei és módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában. Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közszerkesztési Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest 2017. 183. o.

¹¹¹ *Fantoly – Budabázi*: i. m. 135. o.

¹¹² Be. 252. §

¹¹³ Be. 253. §

¹¹⁴ Be. 254. §

¹¹⁵ Indokolás a 254. §-hoz. 407-408. o.

alapjogokat érintő jellegéből adódóan pedig szükségszerű volt kitérni az ezen eszközök okozta alkotmányjogi kockázatokra is.

Az új szabályozás a korábbihoz képest mindenképp előrelépésnek tekinthető, a kettős rendszer egységesítése, valamint a részletes joganyag lehetővé teszi a szabályozás könnyebb átláthatóságát és az eljárási garanciák megtartását.¹¹⁶

Mindazonáltal a rendészeti (bűnmegelőzési) típusú titkos információgyűjtés lényegesen kötetlenebb a Be. hatálya alatt történő bűnüldözési célú titkos információgyűjtéshez képest. Azonban szükséges megemlíteni, hogy ilyen „gyanú nélkül” titkos információgyűjtés mindig is létezett és fog is létezni.¹¹⁷ Az új szabályozás továbbá valóban részletesen rendelkezik az engedélyezés menetéről és feltételeiről (a szükségesség-arányosság-célszerűség mércéje is törvényi feltételként jelenik meg), azonban a garanciák érvényesülésének a feltétele nem a szabályok tökéletessége, hanem a rendszernek – mint egésznek – a megfelelő működése.¹¹⁸ Véleményem szerint a valódi korlátja a „megfigyelő állam” létrejöttének a józan ész és az alapjogok tiszteletben tartása iránti elköteleződés.

Mindezek után látható tehát, hogy komoly alkotmányjogi dilemmák és ellentmondások övezik a leplezett eszközök alkalmazhatóságát, az állam büntető felségjoga, a nemzetbiztonsági érdek és e jogintézmény joghoz kötöttsége azonban megalapozza a használatukat.

¹¹⁶ *Bárándy – Enyedí*: i. m. 104. o.

¹¹⁷ *Bárándy – Enyedí*: i. m. 102-103. o.

¹¹⁸ *Belegy*: i. m. 526. o.